

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра фізичної географії та раціонального природокористування**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан географічного факультету
Іван Калинич /Іван КАЛИНИЧ/
« 30 » червня 2022 року

СИЛАБУС ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЛЬОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ З УЧНЯМИ»

Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Галузь знань	01 Освіта/Педагогіка
Спеціальність	014 Середня освіта
Предметна спеціальність	014.07 Середня освіта (Географія)
Освітня програма	Географія
Статус дисципліни	вибіркова
Мова навчання	українська

Назва курсу	Методика організації польових досліджень з учнями
Факультет та кафедра, за якою закріплена дисципліна	Географічний факультет, кафедра фізичної географії та раціонального природокористування
Галузь знань, шифр та назва спеціальності, предметної спеціальності	01 Освіта/Педагогіка 014 Середня освіта 014.07 Середня освіта (Географія)
Викладачі курсу	Салюк Мар'яна Романівна, Микита Михайло Михайлович
Профайл викладачів	https://www.uzhnu.edu.ua/uk/cat/geograph-fiz_geo/staff
E-mail	maryana.salyuk@uzhnu.edu.ua ; mykhailo.mykyta@uzhnu.edu.ua
Сторінка курсу в Moodle	https://e-learn.uzhnu.edu.ua
Мова викладання	Українська
Тривалість курсу	4 кредити ЄКТС / 120 годин
Обсяг курсу	60 годин – аудиторні заняття (36 години лекційні, 24 годин практично-семінарські заняття); 60 годин – самостійна робота студента.
Формат курсу	Очний. Проведення лекцій, практичних робіт, семінарських занять, консультацій тощо.
Анотація до курсу	Курс «Методика організації польових досліджень з учнями» є вибірковою компонентом освітньо-професійної програми «Географія» спеціальності 014.07 Середня освіта. Географія. Основним завданням курсу є організація польових досліджень з учнями в освітньому процесі; місце і види польових досліджень зі шкільних географічних курсів; методика організації польових досліджень з урахуванням вікових особливостей учнів. Програма навчальної дисципліни складається з двох змістових модулів.
Ключові слова	Географія, польові дослідження, організація досліджень, навчання географії в школі.
Мета та цілі курсу	Метою вивчення навчальної дисципліни « Методика організації польових досліджень з учнями » є ознайомлення здобувачів освіти як майбутніх вчителів закладів середньої та позашкільної освіти із сучасним уявленням про природні територіальні комплекси, з методикою польового вивчення як фізико-географічних особливостей та показників, так соціально-економічного розвитку регіону. Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей: ЗК 3. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями. ЗК 4. Здатність працювати в команді. ЗК 5. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово. ЗК 7. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. ЗК 8. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій. ФК 1. Здатність до формування в учнів ключових і предметних компетентностей та здійснення міжпредметних зв'язків. ФК 6. Здатність здійснювати виховання на уроках і в позакласній роботі, виконувати педагогічний супровід процесів соціалізації учнів та формування їхньої культури.

	<p>ПК 1. Здатність усвідомлювати сутність взаємозв'язків між природним середовищем і людиною, розуміти та пояснювати стратегію сталого розвитку людства.</p> <p>ПК 2. Здатність доцільно і критично використовувати географічні поняття, концепції, парадигми, теорії, ідеї, принципи для пояснення письмовими, усними та візуальними засобами явищ і процесів на різних просторових рівнях (глобальному, регіональному, державному, локальному).</p> <p>ПК 3. Здатність застосовувати базові знання з природничих та суспільних наук у навчанні та професійній діяльності при вивченні Землі (світу), материків і океанів, України.</p> <p>ПК 4. Здатність розуміти та пояснювати особливості природних компонентів і об'єктів у сферах географічної оболонки, взаємозв'язки в ландшафтах.</p> <p>ПК 7. Здатність реалізовувати краєзнавчий підхід на уроках географії, у позакласній і позашкільній роботі з учнівською молоддю.</p>
<p>Пререквізити курсу</p>	<p>Для вивчення курсу здобувачі освіти потребують базових знань таких освітніх компонентів освітньої програми «Географія»:</p> <p>ОК 18 “Педагогіка з основами педмайстерності”.</p> <p>ОК 30 “Методика навчання географії в закладах загальної середньої освіти”;</p> <p>ОК 31 “Методика позашкільної роботи з географії”.</p>
<p>Очікувані результати навчання</p>	<p>Здобувач освіти повинен знати теорію предметної області, зв'язок дисципліни з іншими освітніми компонентами, розуміти принципи, форми, сучасні методи, методичні прийоми навчання предмета в закладах загальної середньої та позашкільної освіти (РН 3, 13, 18, 19).</p> <p>Знати основні цілі та задачі організації польових досліджень з учнями в освітньому процесі; місце і види польових досліджень зі шкільних географічних курсів (РН 9, 18).</p> <p>Володіти методикою організації польових досліджень з урахуванням вікових особливостей учнів (РН 22).</p> <p>Уміти застосовувати методи наукових досліджень в процесі практичних занять та практики з організації польових видів роботи у закладах середньої та позашкільної освіти (РН 22, 24).</p> <p>Уміти використовувати набуті знання та вміння в професійній педагогічній діяльності для підготовки учнівської молоді до здійснення самостійних і колективних видів науково-дослідної роботи (РН 22).</p>
<p>Навчальні техніки та методи, які будуть використовуватися під час викладання курсу</p>	<p>Словесні методи – лекція, бесіда, диспут.</p> <p>Наочні методи – виконання практичних робіт, усне опитування на семінарських заняттях, ситуаційні завдання прикладного характеру, ілюстрації, демонстрації, презентації, реферати.</p> <p>Методи стимулювання й мотивації навчально-пізнавальної діяльності – контроль за самостійною роботою студентів.</p> <p>Інтегровані (універсальні) методи.</p> <p>Методи контролю (самоконтролю, взаємоконтролю) за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності – поточне опитування, модульне контрольне опитування, підсумковий контроль.</p>
<p>Необхідне обладнання</p>	<p>Технічні засоби: дидактичні матеріали (електронний варіант лекцій, комплексні контрольні роботи; презентації тощо); технічні пристрої (мультимедійні апарати, стенди, моделі, Інтернет ресурси) для пред'явлення дидактичного матеріалу; - пакети завдань для модульного та підсумкового контролю; система віртуального навчання «Moodle»; офісні додатки; сервіс Google Meet.</p> <p>Обладнання: - прилади і матеріали лабораторії ґрунтознавства, кабінету</p>

	геології.
Критерії оцінювання (окремо для кожного виду навчальної діяльності)	<p>Поточний контроль для змістового модуля № 1 включає виконання 6-и практично-семінарських робіт, за виконання і захист яких можна максимально отримати 30 балів; контроль за самостійною роботою відбувається у формі перевірки реферату (максимальна оцінка 20 балів) та написання модульної контрольної роботи для виявлення рівня теоретичних та практичних знань, яка максимально оцінюється у 50 балів. Разом за модуль 100 балів.</p> <p>Змістовий модуль № 2 включає виконання 6-и практично-семінарських робіт, за виконання і захист яких можна максимально отримати 30 балів; контроль за самостійною роботою відбувається у формі перевірки презентації (максимальна оцінка 20 балів) та написання модульної контрольної роботи для виявлення рівня теоретичних та практичних знань, яка максимально оцінюється у 50 балів.</p> <p>Виконання модульної контрольної роботи передбачає надання відповідей на тести та теоретичні питання. Робота містить 5 тестів, за кожну правильну відповідь з яких здобувач отримує по 1 балу (разом 5 балів), та три теоретичних запитання, які максимально оцінюються по 15 балів за кожне (разом 45 балів). Разом за модуль 100 балів.</p> <p>Перескладання підсумкового модульного контролю здобувачами, які отримали рейтинговий бал за модульний цикл, що відповідає незадовільній оцінці, проводиться не пізніше двох тижнів після атестаційного. Позитивні оцінки з модульного циклу не підвищуються. Здобувачі, які не були присутні (з поважних причин) також повинні скласти модульну контрольну роботу протягом двох тижнів.</p> <p>Під час другого модульного контролю викладач оголошує загальну кількість балів накопичених студентом. Якщо здобувач набрав 60 і більше балів, то залік може бути виставлений за результатами підсумкового модульного контролю.</p> <p>Семестровий контроль проводиться відповідно до навчального плану у вигляді семестрового екзамену в терміни, встановлені графіком навчального процесу та в обсязі навчального матеріалу, визначеного робочою програмою дисципліни. Форма проведення семестрового контролю усна.</p> <p>Якщо здобувач за результатами підсумкового модульного контролю набрав 60 і більше балів, а на заліку отримав менше 60 балів, то викладач має право з метою з'ясування повноти оволодіння програмою дисципліни, сформованості умінь та навичок, поставити додаткові питання в межах програми навчальної дисципліни. Підсумкова оцінка з дисципліни визначається викладачем з врахуванням балів, отриманих за відповіді на додаткові питання.</p>
Підсумковий контроль, форма	Залік у формі усної перевірки знань
Зміст курсу	<p style="text-align: center;"><i>Змістовий модуль 1.</i></p> <p>Тема 1. Науково-теоретичні основи навчальної дисципліни «Методика організації польових досліджень з учнями». Вступна частина. Теоретичні засади навчальної дисципліни. Зв'язок з іншими науками. Актуальні питання, теоретичні та прикладні теми досліджень.</p> <p>Тема 2. Методи географічних досліджень. Загальнонаукові методи. Конкретно-наукові методи. Міждисциплінарні методи в географії. Практичне використання методів під час організації польових досліджень.</p> <p>Тема 3. Організація польових географічних досліджень. Польові дослідження. Види та форми польових досліджень. Розробка маршруту</p>

дослідження. Спорядження під час проведення польових досліджень. Пересування під час походу. Ведення польової документації.

Тема 4. Рекомендації щодо виконання польових геолого-геоморфологічних досліджень. Вивчення геологічної та геоморфологічної будови місцевості. Польові дослідження мінерально-сировинних ресурсів, рельєфу сучасних рельєфотворчих процесів. Вивчення сучасної динаміки рельєфу. Вивчення основних генетичних типів рельєфу.

Тема 5. Особливості виконання польових досліджень поверхневих і підземних вод. Польові дослідження поверхневих і підземних вод. Еколого-гідрологічні дослідження водойм. Польові дослідження водойм з учнями. Оцінка сучасного стану водойм. Гідрологічні виміри.

Тема 6. Особливості виконання польових метеорологічних досліджень. Вивчення будови метеорологічних приладів. вимірювання метеорологічних даних. Ознайомлення з методикою стаціонарних метеорологічних спостережень та особливості їх проведення. Ознайомлення з програмою та порядком проведення мікрокліматичних спостережень. Вивчення кліматичних характеристик. Обробка кліматичних спостережень. Аналіз метеорологічних карт.

Змістовий модуль 2.

Тема 7. Польові дослідження ґрунтів, рослинного та тваринного світу. Види ґрунтових зйомок за масштабом. Підготовчий, польовий та камеральний періоди ґрунтової зйомки. Особливості проведення польових ґрунтових досліджень (закладання розрізу, вивчення морфології ґрунтів, відбір ґрунтових зразків та монолітів). Ознайомлення з методами і прийомами польового дослідження флори та фауни, видовим різноманіттям біогеоценозів. Використання порівняльно-географічний методу при таких дослідженнях.

Тема 8. Польові дослідження природно-територіальних комплексів. Організація та проведення ландшафтних досліджень (підготовчий, польовий та камеральний періоди). Стаціонарні, напівстаціонарні та польові дослідження ландшафтів. Особливості та методика польового вивчення фацій та урочищ.

Тема 9. Польові економіко-географічні дослідження. Особливості польового вивчення територіальної структури виробничих комплексів. Вивчення чинників розміщення територіально-виробничих комплексів та їх функціонування. Особливості вивчення промислових та сільськогосподарських підприємств, інфраструктури, міст та сіл, районів тощо.

Тема 10. Особливості виконання польових досліджень рекреаційних комплексів та рекреації. Методика проведення рекреаційних досліджень. Оцінка природних умов для розвитку рекреації. Вивчення територіально-рекреаційних систем різними методами. Організація польових рекреаційно-туристичних досліджень. Суцільні, маршрутні, «ключові дослідження» рекреаційних комплексів.

Тема 11. Організація польових досліджень з демографії та етнографії. Головні напрями та основні завдання демографічних та етнографічних досліджень. Особливості організації етнографічних досліджень. Об'єкти польового демографічного та етнографічного дослідження. Стаціонарні та експедиційні дослідження. Збір польових матеріалів та методика їх опрацювання.

Тема 12. Оброблення результатів польових географічних досліджень. Правила ведення та зберігання інформації та документів. Правила опрацювання та оформлення польових географічних матеріалів

	(документів, звітів, ілюстративних матеріалів тощо). Збирання, систематизація та використання матеріалу польових досліджень у науково-дослідній роботі з учнями.
Література для вивчення дисципліни	<p style="text-align: center;">Основна література</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Самойленко В. М Навчання географії: Понятійно-термінологічний словник (з грифом МОН України, електронна версія) / В. М. Самойленко, Я. Б.Олійник, Л. П. Вішнікіна, І. О. Діброва. - К.: Ніка-Центр, 2015. - 352 с. 2. Пономарьова Г., Репко І., Одарченко В. Практикум з педагогіки: навч. посібник. Харків: ТО Ексклюзив, 2017. 243с. 3. Немець К. А., Немець Л. М. Теорія і методологія географічної науки: методи просторового аналізу / Навчально-методичний посібник // К. А. Немець, Л. М. Немець. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. – 172 с. <p style="text-align: center;">Додаткова література</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Мельничук М. М., Білецький Ю. В. “Методи географічних досліджень”. Методичні рекомендації до практичних занять. – Луцьк, 2010. – 162 с. 2. Глушко М.С. Методика польового етнографічного дослідження: Навч. посібник. – Львів: Видав. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2008 – 288 с. 3. Загальна гідрологія : навчальний посібник / Л.П. Курганевич, В.І. Біланюк. Ю.М. Андрейчук. – Львів: ЛНУ ім.Івана Франка, 2020 – 336 с. 4. Морфологія ґрунтів / Методичні рекомендації для виконання лабораторних робіт та проходження навчальної практики з курсу “Ґрунтознавство з основами географії ґрунтів”. Рекомендовано для студентів географічного факультету. – Ужгород, 2013 – 35 с. 5. Іванік О.М., Менасова А.Ш., Крочак М.Д. Загальна геологія. Навчальний посібник. – Київ. - 2020. – 205 с. 6. Микита М.М. Методичні матеріали для виконання лабораторних робіт з курсу “Геологія загальна та історична” / Микита М.М. – Ужгород: Видав. ДВНЗ “УжНУ”, 2020. – 58 с. 7. Практикум з курсу “Ґрунтознавство з основами географії ґрунтів” / М.Р. Салюк, Ужгород: Видав. ДВНЗ “УжНУ”, 2020. – 71 с. 8. Ґрунтознавство: навч. посіб. / В.І. Аверченко, Н.М. Самойленко. – Харків: Мачулін, 2018. – 118 с. 9. Мезенцев К. В. Методи дослідження в суспільній географії: традиції і новації / К. В. Мезенцев // Економічна та соціальна географія. – 2013. – Вип. 1(66). – С. 31- 42. 10. Методика навчання географії: практична і самостійна робота студентів : навчально-методичний посібник. - Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. - 136 с.
Інформаційні ресурси	<ol style="list-style-type: none"> 1. https://vseosvita.ua/library/dodatkovij-material-do-uroku-na-temu-metodi-polovih-doslidzen-165428.html 2. http://ua.lokando.com/ Репозитарій підручників 3. http://www.man.gov.ua/ Мала академія наук 4. http://teacherjournal.com.ua/ Учительський журнал 5. http://geosite.com.ua/ Географічний портал 6. http://geografica.net.ua/ Географіка 7. https://geo.knu.ua/images/doc_file/navch_lit/Samoylenko_Tupuzov.pdf 8. https://geo.knu.ua/images/doc_file/navch_lit/Samojlenko_dydaktyka.pdf

Питання для підсумкового контролю

1. Науково-теоретичні основи навчальної дисципліни «Методика організації польових досліджень з учнями».
2. Методи географічних досліджень.
3. Організація польових географічних досліджень.
4. Польові геолого-геоморфологічні дослідження.
5. Особливості виконання польових досліджень поверхневих і підземних вод.
6. Особливості виконання польових метеорологічних досліджень.
7. Польові дослідження ґрунтів, рослинного та тваринного світу.
8. Польові дослідження природно-територіальних комплексів.
9. Польові економіко-географічні дослідження.
10. Особливості виконання польових досліджень рекреаційних комплексів та рекреації.
11. Організація польових досліджень з демографії та етнографії.
12. Організація і методи польових географічних досліджень.
13. Загальні принципи організації дослідницької діяльності учнів.
14. Позаурочна та позашкільна дослідницька діяльність школярів з географії.
15. Види, форми та методи проведення польових досліджень з географії.
16. Методика організації польових досліджень з учнівською молоддю.
17. Методика комплексних польових географічних досліджень.